

Олена Вікторівна ТИХОНОВА,

доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри економічної безпеки
Національної академії внутрішніх справ, Київ, Україна

ЗАСАДИ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ЩОДО ПОВЕРНЕННЯ АКТИВІВ, ОДЕРЖАНИХ КОРУПЦІЙНИМ ШЛЯХОМ

Найнебезпечнішою хворобою сучасного суспільства слід назвати корупцію, внаслідок якої відбувається відволікання значних обсягів грошових коштів з економічних та соціальних програм, від соціальних послуг та економічного розвитку. Внаслідок цього в державі погіршується соціально-економічний клімат, який і так перебуває не в найкращому стані. Відповідно до даних міжнародних організацій щорічно країни від корупційних діянь в середньому втрачають від 20 до 40 млрд дол. США. Від цього потерпає більшість населення країни: діти, яким необхідно здобувати освіту, хворі, які потребують лікування, інші члени суспільства, які створюють суспільний продукт та заслуговують на гарантії того, що держава створюватиме умови для покращення їхнього життя. Проте корупція, як явище, підриває віру суспільства до держави, кредитно-фінансової системи, та загалом сфери господарювання, погіршує інвестиційний клімат, що призводить до стагнації економічних процесів та поступового занепаду економіки в цілому. Соціальні витрати на корупцію значно перевищують вартість майна, одержаного корупціонерами.

Майно, одержане внаслідок вчинення корупційних діянь, зазвичай виводиться за межі країни, на території якої було вчинено правопорушення. Тому протидіяти цьому, а також забезпечувати повернення таких активів неможливо без міжнародного співробітництва у зазначеній сфері. Основні форми співробітництва складають наступні: неофіційна допомога; розкриття інформації за власною ініціативою; робота спільних слідчих груп; запити щодо взаємної правової допомоги; прийняття національних законів, які регламентують пряме повернення активів; виконання або реєстрація попередньої постанови, виданої в іншій державі, щодо накладення заборони або конфіскації; екстрадиція.

Міжнародне співтовариство протидіє цьому деструктивному явищу та сприяє поверненню активів укладаючи спільні угоди та застосовуючи певні механізми, зокрема:

- пряме застосування постанов щодо заморожування або конфіскації активів, які були прийняті судом іншої держави-учасника міжнародної угоди;
- конфіскація активів поза кримінального провадження, особливо у випадку смерті, втечі або відсутності злочинця та в інших подібних випадках;
- конфіскація майна іноземного походження за судовим рішенням у зв'язку з відмиванням грошей або вчиненням інших злочинів;
- судові рішення щодо виплати компенсації або відшкодування збитків іншій державі-учаснику як законному власнику активів, які були придбані внаслідок вчинення корупційного діяння;

– розкриття інформації іншій державі-учаснику без попереднього прохання;

– міжнародне співробітництво та повернення активів.

Проте навіть реалізація зазначених механізмів не гарантує успіху у запобіганні корупції та поверненні активів. Ефективність зазначеної діяльності можлива лише за умов узгоджених дій та співробітництва з внутрішніми міністерствами та відомствами різних країн, де відрізняються правові системи та процедури. Для цього потрібні навички особливих розшукових методів та відстежування переміщення активів поза межами національних кордонів, а також можливість діяти швидко з тим, щоб запобігти втраті активів. Крім того, під час повернення активів, одержаних внаслідок вчинення корупційних діянь, можуть виникнути окремі політичні питання. А саме, держави, до яких було виведено актив можуть бути стурбовані можливістю повторного його витоку внаслідок того, що в державі, яка направляє запит, продовжуються або поновлюються корупційні прояви, особливо у випадку, коли посадова особа все ще обіймає свою посаду або має суттєвий вплив. Також, держава, яка направляє запит, може опиратися намаганням держави, до якої було виведено активи, диктувати умови щодо використання конфіскованого майна. В окремих випадках, з метою полегшення повернення засобів та їх моніторингу, залучають міжнародні організації та цивільні громадські об'єднання.

Міжнародне співробітництво будується на головному принципі – взаємності. Тобто держава, в якій було одержано активи, внаслідок вчинення корупційних діянь, зобов'язана не лише запитувати допомогу у іноземних держав, до яких було виведено активи, але і надавати інформацію або докази цим державам з тим, щоб повернути активи. Крім того, кожна держава, яка досягла міжнародних домовленостей щодо запобігання корупції, має попереджати іноземних колег про можливі факти вчинення злочинів, пов'язаних з корупцією.

Однією з необхідних умов повернення активів є демонстрація політичної волі – намірів політичних діячів та їх наочної реалізації, а також наявності державних механізмів протидії корупції та повернення активів. Підтримці політичної волі на височайшому рівні сприятиме потужна суспільна підтримка, створена за допомогою засобів масової інформації та неурядових організацій.

Міжнародні спостерігачі критично оцінюють ефективність національної системи запобігання корупції та регулярно надають інформаційну допомогу у цій діяльності. Але незважаючи на активність міжнародних консультантів, які постійно

проводять тренінги з метою підвищення професійного рівня фахівців, задіяних у протидії корупції та поверненні активів, здобутих внаслідок вчинення зазначених діянь, реалізація отриманих знань є доволі складним процесом, обтяженим правовим нігілізмом суспільства та обмеженістю ресурсів.

Тому сьогодні ефективна діяльність щодо запобігання корупції та повернення активів, виведених за межі країни, можлива лише за умови реальної співпраці національної політичної волі з міжнародними ініціативами.

Одержано 17.02.2017